
НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
Едукативна и рехабилитациона
подршка детету, породици и
институцији

Београд, 23. децембар 2019.

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

**НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ЕДУКАТИВНА И РЕХАБИЛИТАЦИОНА ПОДРШКА
ДЕТЕТУ, ПОРОДИЦИ И ИНСТИТУЦИЈИ”**

Београд, 23. децембар 2019.

ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 2019.

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ЕДУКАТИВНА И РЕХАБИЛИТАЦИОНА ПОДРШКА ДЕТЕТУ, ПОРОДИЦИ И ИНСТИТУЦИЈИ”
ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 23. децембар 2019.

Издавач:

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)
11000 Београд, Високог Стевана 2
www.fasper.bg.ac.rs

За издавача:

Проф. др Снежана Николић, декан

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Миле Вуковић

Уредници:

Проф. др Фадиљ Еминовић

Доц. др Јасмина Максић

Рецензенти:

Проф. др Сања Ђоковић, Универзитет у Београду – Факултет за
специјалну едукацију и рехабилитацију

Проф. др Горан Недовић, Универзитет у Београду – Факултет за
специјалну едукацију и рехабилитацију

Дизајн насловне стране:

Зоран Јованковић

Компјутерска обрада текста:

Биљана Красић

Штампа омота и нарезивање ЦД

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)

Зборник радова је публикуван у електронском облику – ЦД

Тираж: 200

ISBN 978-86-6203-135-8

Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета за специјалну
едукацију и рехабилитацију, на седници одржаној 26.11.2019. године,
Одлуком бр. 3/175 од 27.11.2019. године, усвојило је рецензије рукописа
Зборника радова „ЕДУКАТИВНА И РЕХАБИЛИТАЦИОНА ПОДРШКА ДЕТЕТУ,
ПОРОДИЦИ И ИНСТИТУЦИЈИ”.

Зборник је настао као резултат Пројекта „ЕДУКАТИВНА И РЕХАБИЛИТАЦИОНА ПОДРШКА
ДЕТЕТУ, ПОРОДИЦИ И ИНСТИТУЦИЈИ” чију реализацију је сопственим средствима
подржао Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.

УЛОГА РОДИТЕЉСКОГ НАДЗОРА У ПРЕВЕНЦИЈИ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА НА ИНТЕРНЕТУ*

Милица МАТОВИЋ, Весна ЖУНИЋ ПАВЛОВИЋ

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

Апстракт

Бројна истраживања показују да је преваленција вршњачког насиља на интернету у порасту. Превенција изложености и испољавања овог облика вршњачког насиља представља посебан изазов за родитеље. Њихова протективна улога је умањена, јер су деца информационо-технолошки писменија и поседују уређаје који омогућавају неограничен приступ интернету. Надзор над активностима детета на интернету представља специфичну врсту родитељског надзора. Већина родитеља користи рестриктивне стратегије, у виду ограничавања времена и садржаја, које имају слабе ефекте. Постоји потреба за едукацијом родитеља о ефективним стратегијама надзирања активности детета на интернету које могу допринети превенцији и редуковању вршњачког насиља.

Кључне речи: Интернет, вршњачко насиље, родитељски надзор, превенција

УВОД

Иако се вршњачко насиље најчешће везује за зграду школе и њену околину, деца све чешће испољавају насиље посредством интернета и електронских средстава комуникације (Simeunović-Patić i Kesić, 2016). У савременој литератури се као специфичан облик вршњачког насиља издваја електронско насиље, односно електронско злостављање или онлајн агресија (eng. cyberbullying, electronic harassment, online aggression). Дефиниција

електронског насиља преклапа се са дефиницијом традиционалног вршњачког насиља, уз напомену да се врши путем електронске поште, СМС и инстант порука, друштвених мрежа и других облика електронске комуникације (Schenk & Fremouw, 2012). Неограниченост сајбер простора и могућност непрекидног коришћења интернета чине да се насиље на интернету тешко може избећи (Hinduja & Patchin, 2009). Електронска комуникација омогућава насилнику да остане анониман, редукујући тако осећај одговорности који се

* Рад је настао као резултат истраживања на пројектима „Криминал у Србији: феноменологија, ризици и могућности социјалне интервенције“ (Бр. 47011) и „Социјална партиципација особа са интелектуалном ометеношћу“ (Бр. 179017), које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

јавља код насиља лицем у лице (Schneider, O'Donnell, Stueve, & Coulter, 2012).

Популарност интернета и проужавање времена које деца проводе на интернету доносе нове изазове за родитеље који желе да их заштите (Greenfield, 2004). Пре свега, изазов за родитеље представља неједнакост у вештинама коришћења интернета и нових технологија у поређењу са њиховом децом, а што Гросбарт и његови сарадници називају концептом „обрнуте социјализације” (Grossbart, McConnell-Hughes, Pryor, & Yost, 2002). У једном извештају 64% адолесцената одговорило је да зна много више о интернету него њихови родитељи, са чиме се сложило 66% родитеља (Lenhart, Rainie, & Lewis, 2001).

Поред тога, родитељи се суочавају и са изазовом у виду физичке мобилности нових уређаја. Раније су постојали породични рачунари који су се најчешће налазили на централној локацији код куће, што је родитељима олакшавало надзирање активности детета на интернету. Данас, захваљујући лаптоп рачунарима, таблетама и паметним телефонима, деца могу приступити интернету са било које локације. То онемогућава родитеље да спроводе адекватан надзор путем традиционалних вештина супервизије и захтева учење нових вештина и техника прилагођених новонасталој ситуацији (Livingstone & Helsper, 2008).

РОДИТЕЉСКИ НАДЗОР АКТИВНОСТИ ДЕТЕТА НА ИНТЕРНЕТУ

Родитељски надзор се дефинише као сет повезаних поступака родитеља, који укључују посматрање и праћење кретања, активности и прилагођености детета (Dishion & McMahon, 1998: 61). Специфичну врсту надзора представља

надзор који родитељи спроводе како би контролисали употребу интернета код своје деце. Неки аутори разликују две врсте стратегија родитељског надзора над активностима деце на интернету – рестриктивну и активну медијација (усмеравање понашања) (Shin, Huh, & Faber, 2012). Рестриктивна медијација подразумева постављање правила у вези са употребом интернета уопште, употребом специфичних апликација или ограничавање времена које се проводи на интернету и овај облик надзора претходи употреби интернета. Насупрот томе, активна медијација подразумева укључивање родитеља у активности детета путем разговора и проверавања екрана током коришћења интернета (Lwin, Stanaland, & Miyazaki, 2008).

Поред активне и рестриктивне медијације, у литератури се као стратегије родитељског надзора наводе и заједничко коришћење информационих технологија са дететом (Nathanson, 1999; Warren, 2010) и техничка медијација која се односи на инсталирање одређених апликација које помажу родитељима у праћењу дететових активности на интернету (Eastin, Greenberg, & Hofschire, 2006; Livingstone & Helsper, 2008).

Неколико студија је показало да се активном медијацијом постижу бољи ефекти у односу на друге стратегије (Buijzen, Rozendaal, Moorman, & Tanis, 2008; Buijzen & Valkenburg, 2005). Један од главних разлога за ефективност ове стратегије је њена утемељеност на свакодневним разговорима родитеља и детета, што доприноси развијању вештина критичког мишљења детета (Fujioka & Weintraub, 2003). Међутим, истраживања показују да родитељи најчешће користе рестриктивне стратегије (Nikken & Jansz, 2006; Valcke, Bonte, De Wever, & Rots, 2010), иако

су се показале као мање успешне (Buijzen & Valkenburg, 2005). Рестриктивне стратегије могу бити ефективне уколико се деца придржавају правила постављених од родитеља, будући да се ограничавањем активности и времена проведеног на интернету смањује изложеност ризичним садржајима.

У истраживању спроведеном у Америци које је укључило 754 родитеља и исто толико деце показало се да је 61% родитеља поставило одређена правила понашања у вези са употребом интернета и да проверавају сајтове која њихова деца посећују, а да 44% користи софтвере који ограничавају приступ одређеним садржајима (Wang, Bianchi, & Raley, 2005). С друге стране, само 38% деце је потврдило да им родитељи постављају правила понашања на интернету. Овакви подаци могу бити резултат давања социјално пожељних одговора од стране родитеља и преувеличавања интервенција које предузимају (European Commission, 2008) и неприхватања правила које родитељи намећу својој деци (Smetana, Crean, & Campione-Barr, 2005).

Према једном европском истраживању које се бавило правилима понашања о употреби интернета које родитељи постављају деци, родитељи најчешће ограничавају сајтове које деца смеју да посећују (60%) и време које проводе на интернету (52%), а знатно ређе „ћаскање“ са непознатим особама (32%) и коришћење погрдних речи (26%) (European Opinion Research Group, 2004). И друга истраживања потврђују да родитељи највише посвећују пажњу ограничавању времена које дете проводи на интернету (Livingstone & Helsper, 2008).

Емпиријски подаци сугеришу да се родитељска правила понашања примењују

само у првом периоду када дете учи да користи интернет, а касније се свODE на реченице „не разговарај са странцима“ или „не откривај како се зовеш“ (Turrow, 2001). Више правила понашања на интернету дефинисано је од стране млађих родитеља и родитеља који су и сами корисници интернет услуга (European Commission, 2008).

ПОВЕЗАНОСТ РОДИТЕЉСКОГ НАДЗОРА И ВРШАЧКОГ НАСИЉА НА ИНТЕРНЕТУ

У бројним истраживањима потврђена је веза родитељског надзора са испољеним и доживљеним вршњачким насиљем на интернету. Истраживање рађено у Америци, на узорку од 1501 адолесцената, узраста од 10 до 17 година, показало је да слаба емоционална повезаност са родитељима, пречесто дисциплиновање и низак ниво родитељског надзора значајно корелирају са насилним понашањем адолесцената на интернету (Ybarra & Mitchell, 2004).

Аутори мета-аналитичке студије у којој су испитивани фактори повезани са традиционалним вршњачким насиљем и насиљем на интернету извештавају да родитељски надзор има улогу протективног фактора када је у питању чињење насиља на интернету (Kowalski, Giumetti, Schroeder, & Lattanner, 2014).

Повезаност између насилног понашања на интернету и родитељског надзора потврђена је и у студији на узорку исландских средњошколаца (Gísladóttir, 2016). Показало се да низак ниво родитељског надзора доприноси испољавању насилног понашања на интернету, али да нема значајних веза са доживљеним насиљем. С друге стране, резултати истраживања на узорку јапанских средњошколаца сведоче

о значајној негативној вези родитељске контроле употребе информационих технологија са доживљеним насиљем на интернету (Aoyama, Utsumi, & Hasegawa, 2012).

ЗАКЉУЧАК

Познато је да родитељи имају пресудну улогу у позитивном развоју детета, као и да је неадекватно родитељство, укључујући и слаб надзор над дететом, повезано са широким лезом проблематичних понашања. Истраживања приказана у овом раду показују да та повезаност постоји и када је у питању вршњачко насиље на интернету.

Родитељски надзор над активностима детета на интернету најчешће се своди на коришћење рестриктивних стратегија у виду ограничавања времена или забране посећивања одређених сајтова. Водећи се политиком да је било какав надзор бољи него никакав, родитељи занемарују чињеницу да ограничавањем времена које дете проводи на интернету не утичу значајно на активности и понашање детета, избор садржаја и изложеност ризицима. Умеравање родитеља да на правилан начин надзиру активности детета на интернету један је од кључних аспеката у превенцији вршњачког насиља на интернету. Подстицањем родитеља да се укључе у активности детета на интернету, путем проверавања историје интернет страница, заједничког одабира садржаја и сл., може се унапредити родитељски надор и омогућити благовремено реаговање у проблематичним ситуацијама.

ЛИТЕРАТУРА

- Aoyama, I., Utsumi, S., & Hasegawa, M. (2012). Cyberbullying in Japan. In Q. Li, D. Cross, & P. K. Smith (Eds.), *Cyberbullying in the Global Playground: Research from International Perspective* (pp. 183-201). New York: Wiley-Blackwell.
- Buijzen, M., & Valkenburg, P. M. (2005). Parental mediation of undesired advertising effects. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 49, 153-165.
- Buijzen, M., Rozendaal, E., Moorman, M., & Tanis, M. (2008). Parent versus child reports of parental advertising mediation: Exploring the meaning of agreement. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52, 509-525.
- Dishion, T. J., & McMahon, J. R. (1998). Parental Monitoring and the Prevention of Child and Adolescent Problem Behavior: A Conceptual and Empirical Formulation. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1, 61-75.
- Eastin, M. S., Greenberg, B. S., & Hofschire, L. (2006). Parenting the Internet. *Journal of Communication*, 56, 486-504.
- European Commission (2008). *Towards a safer use of the Internet for children in the EU: A parents' perspective*. Brussels: Public Opinion Analysis sector of European Commission.
- European Opinion Research Group (2004). *Illegal and Harmful Content on The Internet*. Brussels: Public Opinion Analysis sector of European Commission.
- Fujioka, Y., & Weintraub Austin, E. (2003). The implications of vantage point in parental mediation of television and child's attitudes toward drinking alcohol. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 47, 418-434.
- Gísladóttir, B. N. (2016). *Cyberbullying among adolescents: Bullies and victims associated with parental relations, online usage time and gender differences*. Reykjavik:

- Department of Psychology – School of Business.
- Greenfield, P. M. (2004). Developmental considerations for determining appropriate internet use guidelines for children and adolescents. *Journal of Applied Developmental Psychology, 25*, 751-762.
- Grossbart, S., McConnell-Hughes, S., Pryor, S., & Yost, A. (2002). Socialization aspects of parents, children, and the Internet. *Advances in Consumer Research, 29*, 66-70.
- Hinduja, S., & Patchin, W. J. (2009). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Thousand Oaks: Sage.
- Kowalski, R.M., Giumetti, G.W., Schroeder, A.N., & Lattanner, M.R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin, 140*, 1073-1137.
- Lenhart, A., Rainie, L., & Lewis, O. (2001). *Teenage life online: The rise of the instant-message generation and the Internet's impact on friendships and family relations*. Washington: Pew Internet and American Life Project.
- Livingstone, S., & Helsper, E. (2008). Parental mediation of children's Internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 52*, 581-599.
- Lwin, M., Stanaland, J. S. A., & Miyazaki, D. A. (2008). Protecting children's privacy online: How parental mediation strategies affect website safeguard effectiveness. *Journal of Retailing, 84*, 205-217.
- Nathanson, A. I. (1999). Identifying and explaining the relationship between parental mediation and children's aggression. *Communication Research, 26*, 124-143.
- Nikken, P., & Jansz, J. (2006). Parental mediation of children's videogame playing: A comparison of the reports by parents and children. *Learning, Media and Technology, 31*, 181-202.
- Schenk, A. M., & Fremouw, W. J. (2012). Prevalence, psychological impact, and coping of cyberbully victims among college students. *Journal of School Violence, 11*, 21-37.
- Schneider, S. K., O'Donnell, L., Stueve, A., & Coulter, R. W. S. (2012). Cyberbullying, school bullying, and psychological distress: A regional census of high school students. *American Journal of Public Health, 102*, 171-177.
- Shin, W., Huh, J., & Faber, R. (2012). Tweens' online privacy risks and the role of parental mediation. *Journal of Broadcasting and Electronic Media, 56*, 37-41.
- Simeunović-Patić, B. i Kesić, T. (2016). *Kriminalistička viktinologija*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.
- Smetana, J., Crean, H.F., & Campione-Barr, N. (2005). Adolescents' and parents' changing conceptions of parental authority. *New Directions for Child and Adolescent Development, 108*, 31-45.
- Turow, J. (2001). Family boundaries, commercialism, and the Internet: A framework for research. *Journal of Applied Developmental Psychology, 22*, 73-86.
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., & Rots, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on internet use of primary school children. *Computers & Education, 55*, 454-464.
- Wang, R., Bianchi, S., & Raley, S. (2005). Teenagers' Internet use and family rules: a research note. *Journal of Marriage and Family, 67*, 1249-1258.
- Warren, R. (2010). Parental mediation of preschool children's television viewing. *Journal of Broadcasting and Electronic Media, 47*, 37-41.

Ybarra, M. L., & Mitchell, J. K. (2004). Youth engaging in online harassment: associations with caregiver-child relationships, Internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27, 328-329.

ROLE OF PARENTAL MONITORING IN THE PREVENTION OF PEER VIOLENCE ON THE INTERNET

**Milica MATOVIĆ,
Vesna ŽUNIĆ PAVLOVIĆ**

*University of Belgrade – Faculty of Special
Education and Rehabilitation*

Abstract

Numerous studies show that the prevalence of bullying on the Internet is increasing. Preventing exposure and manifestation of this form of bullying is a particular challenge for parents. Their protective role is diminished, as children are more information-technology literate and have devices that allow unlimited internet access. Supervision of a child's activities on the Internet is a specific type of parental monitoring. Most parents use restrictive strategies, in the form of time and content limitations, which have weak effects. There is a need to educate parents about effective strategies to monitor child's activities on the Internet that can contribute to preventing and reducing bullying.

Key words: *Internet, peer violence, parental monitoring, prevention*